

„Analecta Cracoviensia” 56 (2024), s. 31–60

ISSN 0209-0864 (wersja drukowana)

ISSN 2391-6842 (wersja online)

Beata Stypułkowska

 <https://orcid.org/0000-0002-8978-7190>

Instytut Wyższych Studiów Teologicznych w Częstochowie

Problem odejścia ze stanu dziewic

 <https://doi.org/10.15633/acr.5602>

ABSTRAKT***Problem odejścia ze stanu dziewic***

W artykule podjęto problem odejścia ze stanu dziewic. Zagadnienie to ukazano w kontekście zaniechania służby charyzmatem dziewictwa. Przedstawiono także kwestie błędnego rozeznania powołania i jego konsekwencji, w tym osłabienia relacji z Bogiem. Analiza opiera się na katechetycznej interpretacji Iz 62, 4–7 oraz refleksji teologicznych i kanonicznych. Na końcu sformułowano postulaty formacyjne dla kandydatek i dziewic konsekrowanych oraz osób odpowiedzialnych za ich przygotowanie. Podstawą badań są Pismo Święte, kodeks prawa kanonicznego oraz dokumenty dotyczące stanu dziewic.

SŁOWA KLUCZOWE:

stan dziewic, formacja, czuwanie eschatologiczne

ABSTRAKT***Problem of departure from the Order of Virgins (Ordo virginum)***

The article addresses the issue of leaving the state of consecrated virginity, presenting it in the context of abandoning the service of the charism of virginity. It also discusses the problem of erroneous vocational discernment and its consequences, including a weakened relationship with God. The analysis is based on a catechetical interpretation of Isaiah 62:4–7, as well as theological and canonical reflections. Finally, the article formulates formation guidelines for candidates and consecrated virgins, as well as for those responsible for their preparation. The study is based on the Holy Scriptures, the Code of Canon Law, and documents related to the Order of Virgins.

KEYWORDS:

Order of Virgins, formation, eschatological vigilance

Co jakiś czas zdarzają się w Polsce odejścia ze stanu dziewic. Kobieta często rozeznaje, że konsekracja, jaką przyjęła, była przedwczesna, a *sanctum propositum* (święte postanowienie)¹ zostało wyrażone lekkomyślnie, a zatem prosi o zwolnienie ze zobowiązań wynikających z konsekracji. Zdarza się już na etapie kandydatury, że kandydatka pyta, czy przyjęcie konsekracji rzeczywiście jest na całe życie i czy można z niej po jakimś czasie zrezygnować. Niniejszy artykuł podejmuje tę problematykę, wychodząc od wniosków z przeprowadzonej katechetycznej interpretacji tekstu Iz 62, 4–7, które koncentrują się na misji eschatologicznego czuwania dziewicy konsekrowanej. Następnie rozważania na temat zaślubin z Bogiem i odejścia ze stanu dziewic podjęte są w świetle nauk teologicznych i prawa kanonicznego. Na końcu sformułowano postulaty formacyjne przeznaczone dla kandydatek do stanu dziewic i dziewic już konsekrowanych. Źródłem podstawowym dla niniejszej publikacji jest Pismo Święte, kodeks prawa kanonicznego i dokumenty ściśle związane ze stanem dziewic, jakimi są *Obrzędy konsekracji dziewic*² i instrukcja na temat *ordo virginum* zatytułowana *Ecclesiae Sponsae Imago*.

Obecny artykuł jest jedenastą publikacją autorki dotyczącą indywidualnych form życia konsekrowanego³ i wchodzi w zakres eklezjologii praktycznej. Skierowany jest do dziewic konsekrowanych, kandydatek do stanu dziewic

¹ Zob. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ecclesiae Sponsae Imago. Instrukcja na temat „ordo virginum”* [dalej: ESI], Pelplin 2019, nr 19.

² *Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. Obrzędy konsekracji dziewic. Wydanie wzorcowe*, Katowice 2001 [dalej: *Obrzędy konsekracji dziewic*].

³ B. Stypułkowska, *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „Częstochockie Studia Teologiczne” 43 (2015), s. 117–145; B. Stypułkowska, *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, w: *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97–122; B. Stypułkowska, *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „Analecta Cracoviensia” 48 (2016), s. 195–222; B. Stypułkowska, *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „Annales Canonici” 14 (2018) II, s. 291–321; B. Stypułkowska, *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „Analecta Cracoviensia” 50 (2018), s. 125–160; B. Stypułkowska, *Formacja teologiczna w „ordo virginum”*, „Analecta Cracoviensia” 52 (2020), s. 89–129; B. Stypułkowska, *Maryja – matka, siostra i nauczycielka dziewicy konsekrowanej*, „Częstochockie Studia Teologiczne” 48 (2021), s. 99–125; B. Stypułkowska, *Rozeznawanie dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym*, „Analecta Cracoviensia” 53 (2021), s. 31–53; B. Stypułkowska, *Ekumenizm duchowy dziewicy konsekrowanej wobec podziałów chrześcijan*,

oraz osób, które towarzyszą im w formacji, przede wszystkim dla delegatów i dziewic konsekrowanych w służbie komunii.

Katechetyczna interpretacja biblijna tekstu Iz 62, 1–7

Dziewica konsekrowana powinna w Piśmie Świętym szukać wskazówek dotyczących swojego życia i posługiwania. Szczególnie winna rozważać teksty posługujące się obrazem zaślubin z Bogiem. W niniejszym paragrafie zostanie uwzględniony jeden z takich tekstów, a mianowicie Iz 62, 1–7⁴. Będzie on rozważony w kontekście Nowego Testamentu. Tekstów o zaślubinach, zarówno w Nowym, jak i Starym Testamencie jest więcej, a niektóre z nich były przywołane w artykule o dziewictwie⁵. W pracy nad tekstem Iz 62, 1–7 została zastosowana katechetyczna interpretacja biblijna⁶, która składa się z trzech

„Częstochofskie Studia Teologiczne” 50 (2023), s. 155–178; B. Stypułkowska, *Dziewictwo jako dar i zadanie dla dziewicy konsekrowanej*, „Analecta Cracoviensia” 55 (2023), s. 149–192.

⁴ „Przez wzgląd na Syjon nie umilknę, przez wzgląd na Jerozolimę nie spocznę, dopóki jej sprawiedliwość nie błysnie jak zorza i zbawienie jej nie zapłonie jak pochodnia. Wówczas narody ujrzą twą sprawiedliwość i chwałę twoją wszyscy królowie. I nazwą cię nowym imieniem, które usta Pana określą. Będziesz przesłiczną koroną w rękach Pana, królewskim diademem w dłoni twego Boga. Nie będą więcej mówić o tobie «Porzucona», o krainie twej już nie powiedzą «Spustoszona». Raczej cię nazwą «Moje w niej upodobanie», a krainę twoją – „Poślubiona». Albowiem spodobałaś się Panu i twoja kraina otrzyma męża. Bo jak młodzieniec poślubia dziewicę, tak twój Budowniczy ciebie poślubi, i jak oblubieniec weseli się z oblubienicy, tak Bóg twój tobą się rozraduje. Na twoich murach, Jeruzalem, postawiłem strażę; przez cały dzień i całą noc nigdy nie zamilkną. Wy, co przypominacie wszystko Panu, sami nie miejcie wytchnienia i Jemu nie dajcie spokoju, dopóki nie odnowi i nie uczyni Jeruzalem przedmiotem chwały na ziemi” (Iz 62, 1–7). *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńskich (Biblia Tysiąclecia), wydanie piąte, Poznań 2000.

⁵ Zob. B. Stypułkowska, *Dziewictwo jako dar i zadanie dla dziewicy konsekrowanej*, s. 151–153.

⁶ Katechetyczna interpretacja biblijna stanowi przedmiot refleksji autorki od przeszło dwudziestu lat. Pierwsze jej ujęcie zostało opublikowane w 1999 roku. Zob. B. Stypułkowska, *Teoretyczne i praktyczne założenia przygotowania katechetów do poprawnej interpretacji tekstów biblijnych z uwzględnieniem form samokształcenia kierowanego*, Kraków 1999, s. 71–105 oraz powtórzone w 2000 roku – A. Długosz, B. Stypułkowska, *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000, s. 35–73 (wydanie w języku rosyjskim: Sankt-Petersburg 2006). Pewne rozszerzenie pierwotnego ujęcia nastąpiło w 2015 roku – zob. B. Stypułkowska, *Biblijna formacja katechetów*, Częstochowa 2015, s. 279–314. Obecnie na podstawie doświadczeń dydaktycznych ze studentami oraz własnych przemyśleń koncepcja katechetycznej interpretacji biblijnej z jednej strony

etapów⁷. Ponieważ celem niniejszego artykułu nie jest przedstawienie toku pracy nad tekstem biblijnym według katechetycznej interpretacji biblijnej, zostaną tutaj jedynie przedstawione jej wnioski.

Prorok Izajasz w poemacie o chwale Jerozolimy ukazuje obraz oblubienicy przystrojonej w klejnoty, odnosząc go do Izraela powracającego z niewoli⁸, oraz zapowiada jej zaślubiny z Bogiem i towarzyszącą im radość w czasach ostatecznych⁹. Na murach Jerozolimy zostały postawione stráže¹⁰, które przez

została uproszczona (dając możliwość wyboru pewnych opcji), a z drugiej strony rozszerzona (uwzględniając więcej danych przy interpretacji).

⁷ Są to następujące etapy: zrozumienie wyrazowe (o czym ten tekst mówi?), zrozumienie teologiczne (co ten tekst mówi o Bogu?) i zrozumienie egzystencjalne (co Bóg mówi do mnie przez ten tekst?). Zrozumienie wyrazowe to etap wyjściowy, przygotowawczy i niezbędny do zrozumienia teologicznego i egzystencjalnego. Praca na tym etapie polega na zrozumieniu sensu wypowiedzi, na które składa się wyjaśnienie występujących terminów, zrozumienie sensu wyrazowego poszczególnych zdań oraz określenie rodzaju i gatunku literackiego. Następnie możliwe jest podjęcie jednego z dwóch kierunków interpretacji: kierunku lingwistyczno-literackiego lub kierunku historyczno-kulturowo-geograficznego. W kierunku lingwistyczno-literackim praca czytelnika może dotyczyć przedstawienia kontekstu bliższego i dalszego perykopy, wyjaśnienia występującego terminu biblijnego (hebrajskiego lub greckiego) i zwrócenia uwagi na jego polskie tłumaczenia, określenia gatunku literackiego. W kierunku historyczno-kulturowo-geograficznym praca czytelnika może obejmować: odwoływanie się do głównych etapów historii Izraela, uwzględnianie specyfiki czasów biblijnych pod względem kulturowym, prawidłowe ukazywanie narodu żydowskiego czy też posługiwanie się mapami biblijnymi. Zrozumienie teologiczne to etap pośredni, koncentrujący się głównie na kerygmacie. Kerygmat może być formułowany i wyjaśniany w oparciu o jeden z wybranych kierunków interpretacyjnych: biblijny, liturgiczny lub doktrynalny. Kierunek biblijny polega na wyjaśnianiu jednego tekstu biblijnego przez inne teksty biblijne, uwzględniając treść i jedność całego Pisma Świętego oraz relacje, jakie zachodzą między Starym a Nowym Testamentem; bierze się również pod uwagę związki zachodzące między wybranymi tekstami biblijnymi. Kierunek liturgiczny polega na powiązaniu kerygmatu z tekstami liturgicznymi lub czytaniem biblijnymi z lekcjonarza. Kierunek doktrynalny natomiast polega na wyjaśnianiu kerygmatu przez odniesienie się do wyznania wiary, Katechizmu Kościoła Katolickiego lub innych oficjalnych wypowiedzi Kościoła, ewentualnie do wypowiedzi ojców Kościoła. Zrozumienie egzystencjalne jest kluczowym, końcowym etapem interpretacji. Istotą tego etapu jest czytanie tekstu biblijnego jako słowa Bożego w celu wprowadzenia go w życie.

⁸ Iz 49, 18; 61, 10.

⁹ Iz 62, 5.

¹⁰ Pojawia się pytanie, kto wypowiada te słowa o strażnikach, a zatem, kto postawił stráže na murach: Bóg czy prorok? Bibliści różnie to przedstawiają. Ksiądz Tadeusz Brzegowy w swoim komentarzu raz pisze, że wiersze 6–9 zawierają mowę Jahwe, zaś w innym miejscu, że stawiającym stróżów symbolicznie na straży jest prorok. Zob. T. Brzegowy, *Księga Izajasza*,

cały dzień i całą noc nie zamilkną, będą przypominać Panu o Jego obietnicach względem świętego miasta, dopóki Bóg nie odnowi i nie uczyni Jeruzalem przedmiotem chwały¹¹. Strażnicy nie wypatrują zbliżającego się niebezpieczeństwa, bo ich rola nie polega na wzniecaniu alarmu na widok nieprzyjaciela, lecz na byciu „przypomnieniem” miłosiernych obietnic i uczynków Pana. Ich stanowisko było urzędem oficjalnym, podobnie jak stanowisko pełnomocników królewskich¹².

Rozpatrując ten tekst w kontekście całej Biblii, można zauważyć wyraźne nawiązanie do niego w Apokalipsie św. Jana. Apostoł w wizji miasta świętego – nowego Jeruzalem¹³ – widzi je jako małżonkę Baranka, która jest przystrojona „jak oblubienica zdobna w klejnoty dla swego męża” (Ap 21, 2). Oba teksty biblijne posługują się obrazem zaślubin, aby ukazać rzeczywistość przymierza między Bogiem a narodem wybranym, spersonifikowanym w Jerozolimie. Nowa Jerozolima ma cechy Izraela (patriarchowie dwunastu plemion) i Kościoła (dwunastu apostołów)¹⁴. Ich postacie są punktem wyjścia dla ludu Bożego, który podąża do niebiańskiego spełnienia. W perspektywie zbawienia w czasach ostatecznych Izrael i Kościół jawią się jako jeden lud Boży¹⁵. Dlatego autor Apokalipsy mógł nawiązać do żydowskich oczekiwań eschatologicznych związanych z przyszłą Jeruzolimą i odnowieniem dwunastu plemion¹⁶. Wniosek, jaki z tego płynie, jest taki, że bez narodu żydowskiego nie może być mowy o Kościele, a bez Nowego Przymierza nie może być mowy o Izraelu¹⁷.

rozdziały 40–66 (Deutero-Izajasz i Trito-Izajasz). Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, Częstochowa 2019, s. 740, 750. Podobnie podaje ks. Lech Stachowiak mówiąc o proroku, Bogu lub aniele Bożym. Zob. Księga Izajasza II–III, 40–66. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, ekskursy, oprac. L. Stachowiak, Poznań 1996, s. 290 (Pismo Święte Starego Testamentu, IX, 2). Natomiast Carroll Stuhlmueller wskazuje na to, że to prorok poszerza swoją służbę o krąg swych naśladowców. Zob. C. Stuhlmueller, Deutero-Izajasz (Iz 40–55) i Trito-Izajasz (Iz 56–66), w: Katolicki komentarz biblijny, red. naukowa wydania oryginalnego R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, red. naukowa wydania polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 673.

¹¹ Iz 62, 6–7.

¹² 2 Sm 8, 16; Iz 36, 3; por. C. Stuhlmueller, Deutero-Izajasz (Iz 40–55) i Trito-Izajasz (Iz 56–66), s. 673; T. Brzegowy, Księga Izajasza, rozdziały 40–66, s. 750.

¹³ Ap 21, 1–10.

¹⁴ Ap 21, 12–14.

¹⁵ Por. Ap 7.

¹⁶ Por. M. Wojciechowski, Apokalipsa Świętego Jana. Objawienie, a nie tajemnica. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, Częstochowa 2012, s. 386.

¹⁷ Por. D. H. Stern, Komentarz żydowski do Nowego Testamentu, Warszawa 2004, s. 1133.

Bóg jest wierny swemu przymierzowi miłości i niechybnie nadejdzie dzień chwały Jego świętych. W *Credo* wyznawana jest wiara w powtórne przyjście Chrystusa, który przyjdzie sądzić żywych i umarłych¹⁸. Przyjście eschatologiczne odbędzie się w chwale. Na razie jest ono zatrzymane do momentu uznania Go przez „całego Izraela”¹⁹. Modlitwa Kościoła za Żydów, by uznali w Jezusie Mesjasza²⁰, przybliża dzień paruzji. Staje się ona ważna dla „strażników na murach Jerozolimy”²¹, ponieważ zbawienie mesjańskie związane jest

¹⁸ Zob. *Katechizm Kościoła katolickiego* [dalej: KKK], Poznań 2002, nr 668–682.

¹⁹ Por. Rz 11, 26; Mt 23, 39; KKK 674.

²⁰ Taka modlitwa zanoszona jest w Narodzenie Pańskie w czasie II nieszporów („Panie, Ty od wieków oczekiwany, przyszedłeś w pełni czasów, objaw swą obecność tym, którzy jeszcze na Ciebie czekają” – *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego*, t. 1: *Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego*, Poznań 1982, s. 372); 31 grudnia w czasie jutrzni („Chryste, Ty jesteś Bogiem i człowiekiem, Tyś Panem Dawida i jego potomkiem, Ty wypełniłeś zapowiedzi proroków – niech Izrael uzna Ciebie jako obiecanego Mesjasza – *Liturgia godzin*, t. 1, s. 419); 2 stycznia w czasie jutrzni („Chryste, Ciebie wysławiali aniołowie, pasterze głosili Twoje narodzenie, Symeon i Anna Cię wielbili – prosimy Cię, niech naród wybrany przyjmie Twoją Ewangelię” – *Liturgia godzin*, t. 1, s. 446); w Wielkanoc, trzecią i piątą niedzielę Wielkanocną w czasie nieszporów („Niech Izrael uzna w Tobie oczekiwanego Mesjasza, a cała ziemia napełni się poznaniem Twojej chwały” – *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego*, t. 2: *Wielki Post. Okres Wielkanocny*, Poznań 1984, s. 418, 553, 645); w środę w drugim, czwartym i szóstym tygodniu Okresu Wielkanocnego w czasie nieszporów („Ty wybrałeś pierwszych uczniów swego Syna spośród narodu żydowskiego, objaw synom Izraela obietnicę, jaką dałeś ich ojcom” – *Liturgia godzin*, t. 2, s. 525, 617, 705). Odmawianie liturgii godzin, zwłaszcza jutrzni i nieszporów, jest usilnie zalecane dziewicom konsekrowanym, aby w ten sposób łączyły swój głos z głosem Chrystusa oraz Kościoła i wielbiły Ojca niebieskiego i wypraszały zbawienie świata. Zob. *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 2.

²¹ Wśród amerykańskich liderów chrześcijańskich wyrosła inicjatywa związana z tym tekstem biblijnym, zwanym w skrócie Izajasz 62, polegająca na mobilizowaniu i gromadzeniu milionów chrześcijan na całym świecie w celu modlitwy za Izrael. W dniach od 7 maja do 28 maja 2023 roku (Zesłanie Ducha Świętego) 5 milionów osób podjęło post i przynajmniej godzinną modlitwę za Izrael (niektórzy precyzowali: za zbawienie Izraela, o wypełnienie się obietnic Bożych danych Izraelowi itp.). Modlitwa ta obejmowała Izrael jako państwo, ale przede wszystkim była modlitwą za naród Izraela, Żydów, jako lud, którego wybranie nigdy nie zostało przez Boga odwołane („Bo dary łaski i wezwanie Boże są nieodwołalne”, Rz 11, 29). To nie była w żadnym razie akcja polityczna i nie oznaczała afirmacji działań politycznych podejmowanych przez państwo Izrael. Zob. J. Dziedzina, *Dlaczego miliony chrześcijan poszczą i modlą się w intencji Izraela?*, https://www.gosc.pl/doc/8256869.Dlaczego-miliony-chrzciscijan-poszcza-i-modlasie-w-intencji?fbclid=IwARoqu77MiSCLvsb671gCgnDowaDoxqUTuYAOFFhHhAHUfXWE90mYxj_97aQ (26.05.2023). Jednym z organizatorów akcji był Mike Bickle, pastor ewangelikalny (ewangelikalizm jest ogólnością światowym ruchem międzywyznaniowym w chrześcijaństwie

z wypełnieniem obietnic danych Izraelowi, w którego korzeń – według słów św. Pawła – wszczepieni zostali chrześcijanie pochodzący z innych narodów²². Chrześcijanie, którzy proszą w modlitwie *Ojcze nasz* o przyjście Bożego królestwa, modlą się przede wszystkim o ostateczne przyjście Chrystusa²³, ale nie tylko. Istotą paruzji jest spotkanie się z Jezusem i wejście do Jego królestwa, co dokonuje się stale, także już w Kościele ziemskim, gdyż Pan stale jest obecny w Kościele. Chodzi zatem o potrójne przyjście Chrystusa: pierwsze przyjście dokonywane w czasie Kościoła („eschatologia antycypowana” w teraźniejszości)²⁴; drugie przyjście w czasie śmierci (eschatologia indywidualna); trzecie przyjście w czasie paruzji na końcu czasów (eschatologia powszechna)²⁵.

Zasady katolickiej hierarchii prawd wiary²⁶ każą umieszczać paruzję wraz z całą eschatologią pośród prawd nadrzędnych, a więc dotyczących celu, czyli Boga²⁷. Zatem i w życiu Kościoła, i poszczególnych wiernych zagadnienie paruzji i eschatologii winno być traktowane z należytą powagą. Oczekiwanie przez katolika końca świata i bliskiej paruzji – o ile w takiej eschatologicznej postawie nie będzie podkreślana sprawa jakiejś „daty” czy „ostatniego

protestanckim, który akcentuje „narodzenie na nowo”), który kieruje International Mouse of Prayer of Kansas City (IHOPKC), gdzie od 1999 roku przez 24 godziny na dobę przez 7 dni w tygodniu trwa uwielbienie i modlitwa wstawiennicza na wzór służby śpiewaków w świątyni jerozolimskiej zorganizowanej przez Dawida (1 Krn 23, 5; 25, 7). Zob. *24/7 prayer with worship*, ihopkc.org (26.05.2023). W Polsce domy modlitwy działają m.in. w Warszawie, Katowicach, Wrocławiu, Poznaniu, Gliwicach. Zob. J. Dziedzina, *Dlaczego miliony chrześcijan poszczą i modlą się w intencji Izraela?*, https://www.gosc.pl/doc/8256869.Dlaczego-miliony-chrzciscijan-poszczai-modla-sie-w-intencji?fbclid=IwARoqu77MiSCLvsb671gCgnDowaDoxqUTuYAOffHhHAhUfXWE9omYxj_97aQ (26.05.2023). Modlitwa za Żydów i Izrael jest obecna w środowiskach domów modlitwy od wielu lat. Obecnie wychodzi ona poza te kręgi. Na temat tej służby zob. R. Stearns, M. R. Park, J. W. Hayford, *Strażnicy na murach. Praktyczna pomoc w modlitwie za Jerozolimę*, tłum. B. Olechnowicz, Gorzów Wielkopolski 2014.

²² Rz 11, 17–18.

²³ Por. Tt 2, 13; KKK 2818.

²⁴ Na pewno Chrystus przychodzi codziennie podczas Eucharystii, która jest głoszeniem śmierci Pana, wyznaniem Jego zmartwychwstania i oczekiwaniem na Jego przyjście w chwale i będzie sprawowana do czasu aż Pan przyjdzie – 1 Kor 11, 26.

²⁵ Por. Z. Danielewicz, *Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, w: *Dogmatyka*, t. 6: *Traktat o stworzeniu. Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 398–400.

²⁶ Por. J. Majewski, *Wprowadzenie do teologii dogmatycznej*, w: *Dogmatyka*, t. 1: *Wprowadzenie do teologii dogmatycznej. Traktat o Jezusie Chrystusie*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2005, s. 165–172.

²⁷ Por. Z. Danielewicz, *Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, s. 406.

pokolenia”, co znamionuje sekty – jest oczekiwaniem, które prowadzi do czujności i duchowej przemiany²⁸. Do takiej postawy nawołuje Chrystus w mowie o zburzeniu Jerozolimy i o swoim przyjściu²⁹. Ważne jest zwłaszcza Jego nauczanie o nieznanym czasie przyjścia³⁰ i potrzebie czujności³¹ oraz przypowieści: o wiernym i niewiernym słudze³², o pannach roztropnych i nierozsądnych³³, o talentach³⁴, o sądzie ostatecznym³⁵.

Wołanie o przyjście Chrystusa jest wołaniem Ducha i Oblubienicy³⁶. Obraz biblijny Oblubienicy realizuje się w Kościele, który Chrystus poślubił w czasie swojej zbawczej ofiary na krzyżu. W ten obraz wpisuje się konsekracja dziewic. Dziewica konsekrowana jest znakiem Kościoła-Oblubienicy, znakiem miłości Kościoła do Chrystusa i eschatologicznym obrazem niebieskiej Oblubienicy i przyszłego życia³⁷. Wyłączna przynależność dziewicy konsekrowanej do Chrystusa podtrzymuje w niej czujne oczekiwanie na chwalebny powrót Oblubieńca³⁸. W strażnikach stojących na murach Jerozolimy, których zadaniem jest przypominanie Bogu o Jego obietnicach, może zobaczyć siebie i swoją rolę w Kościele i świecie również jako strażniczki i wstawienniczki³⁹. Jej zaślubiny Chrystusowi sprawiają, że jej głos staje się oficjalnym wołaniem Oblubienicy. Jest to wołanie o to, by Chrystus-Oblubieniec przyszedł w swojej chwale i dokonał ostatecznego zjednoczenia z Kościołem, swoją Oblubienicą,

²⁸ Por. Z. Danielewicz, *Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, s. 404.

²⁹ Mt 24–25.

³⁰ Mt 24, 36–41.

³¹ Mt 24, 42–44.

³² Mt 24, 45–51.

³³ Mt 25, 1–13.

³⁴ Mt 25, 14–30.

³⁵ Mt 25, 31–46.

³⁶ Ap 22, 17: „A Duch i Oblubienica mówią: «Przyjdź!» A kto słyszy, niech powie: «Przyjdź!» I kto odczuwa pragnienie, niech przyjdzie, kto chce, niech wody życia darmo zaczerpnie” – Biblia Tysiąclecia.

³⁷ Por. *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 1.

³⁸ Por. ESI 19.

³⁹ Duch Święty, który wychowuje Kościół do modlitwy (KKK 2623), może poprowadzić dziewicę konsekrowaną w modlitwie wstawienniczej. Wstawiennictwo jest modlitwą prośby, która przybliży wstawiennika do modlitwy Jezusa (KKK 2634). Wstawianie się za innymi, prośba o coś dla innych, jest – od czasu Abrahama – czymś właściwym dla serca pozostającego w harmonii z miłosierdziem Bożym (KKK 2635). Chrześcijanie wstawiają się za wszystkich ludzi, zwłaszcza za zbawienie tych, którzy odrzucają Ewangelię, w tym za Żydów (por. KKK 2636).

na końcu czasów. Jest to także wołanie o ciągłe przychodzenie Chrystusa w terażniejszości, tu i teraz.

Zaślubiny z Bogiem w tradycji karmelitańskiej i patrystyczno-benedyktynskiej

Konsekrację dziewic określa się mistycznymi zaślubinami Chrystusowi⁴⁰. Jednakże te zaślubiny dokonują się w innym porządku niż zaślubiny mistyków. W tradycji karmelitańskiej opartej na dziełach św. Teresy Wielkiej i św. Jana od Krzyża⁴¹ pojęcie mistycznych zaślubin, podobnie jak mistycznych zaręczyn, oznacza ostatnie etapy rozwoju duchowego człowieka. Jest to zjednoczenie z Bogiem, idealne uzgodnienie swojej woli z Jego wolą, jakby szczyt świętości, taki, jaki dostępny jest na ziemi. Zaślubiny mistyczne polegają na tym, że człowiek jest tak doskonale zjednoczony z Bogiem, jak będzie z Nim zjednoczony w niebie. Doświadcza obecności Trójcy Świętej w sobie i siebie w Niej. To doświadczenie, w przeciwieństwie do widzenia uszczęśliwiającego po śmierci (*visio beatifica*), ma charakter przejściowy. Prowadzi ono jednak do pełnej identyfikacji z Jezusem i przeobrażenia przez podobieństwo do Niego. Jest to tzw. zjednoczenie przemieniające. Mistyk doświadcza w sobie dopełnienia dzieła, które Chrystus przyszedł wykonać. Zjednoczenie przemieniające jest to doskonała jedność miłości z Bogiem Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym. Człowiek pragnie wszystko czynić dla służby Oblubieńcowi⁴². Zaślubiny mistyczne są poprzedzone przez zaręczyny duchowe. Zaręczyny te charakteryzują się przeżyciem głębokiej jedności z Chrystusem, oddaniem, wymianą obietnic i obopólną wiernością. Są zapowiedzią trwałego zjednoczenia w zaślubinach mistycznych. Towarzyszy im symbolika zaręczyn (pierścień, wieniec, pocałunek)⁴³. Zagadnienie mistycznych zaręczyn i zaślubin

⁴⁰ Zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1983 [dalej: KPK], kan. 604 § 1. Przymiotnik „mistyczny” ma trojaki sens: biblijny, sakramentalny i duchowy. W odniesieniu do Pisma Świętego mistyczny sposób odczytywania tekstu biblijnego polega na odkrywaniu rzeczywistości Boga i Jego planu zbawienia. W odniesieniu do sakramentów chodzi zwłaszcza o Eucharystię, która daje udział w życiu Bożym. W odniesieniu do duchowego doświadczenia oznacza tajemnicę działania łaski w chrześcijaństwie i doświadczenie obecności Boga w duszy. Zob. M. Chmielewski, *Mistyka*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 536.

⁴¹ Por. M. Chmielewski, *Rozwój duchowy*, I-III, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 766.

⁴² Por. S. Urbański, *Zaślubiny mistyczne*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 932.

⁴³ Por. S. Urbański, *Zaręczyny duchowe*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 933–934.

nie występuje jedynie w tradycji karmelitańskiej, lecz jest bliskie wszystkim zakonom kontemplacyjnym. W środowiskach zakonnych powstawały medytacje o Chrystusie-Oblubieńcu i duchowych zaślubinach. Medytacje te były tekstami pozostającymi w zamkniętym obiegu klasztorным i spełniały służebną rolę, bowiem ich lektura mogła poprzedzać akt złożenia czy odnowienia ślubów⁴⁴. Tematyka duchowych zaślubin występowała zatem również w odniesieniu do sytuacji niezwiązanych z doświadczeniem mistycznym, o którym mówią mistrzowie Karmelu. Dotyczy to również współczesnej konsekracji dziewic, która wywodzi się z czasów patrystycznych.

Karmelitańską drogę zaślubin z Bogiem można nazwać „zstępującą”. W momencie zaślubin Bóg jest jedynym inicjatorem i jedynie On działa, choć zjednoczenie z Nim jest poprzedzone procesem ogołocenia, zapoczątkowanym przez wysiłek ascetyczny we współpracy z łaską. Zaślubiny z Bogiem są na końcu duchowej drogi człowieka, niejako jej uwieńczeniem. Są spełnieniem się w Bogu. Zaślubiny według tego porządku dostępne są dla wszystkich, nie tylko dla osób żyjących w dziewictwie czy celibacie, ale dla osób obu płci, różnych stanów. Drogę patrystyczną, przejętą przez tradycję benedyktyńską, można natomiast nazwać „wstępującą”. To Kościół przedstawia Bogu wybraną kobietę i dokonuje konsekracji⁴⁵, a w tekstach liturgicznych mowa jest wyraż-

⁴⁴ Przykładem tego mogą być medytacje powstałe u norbertanek, które żyją według reguły św. Augustyna, zatytułowane *Medytacje o poślubieniu duchowym: na ślub i poświęcenie wieczne się Chrystusowi i na odnowienie tego poślubienia i poświęcenia*. Na temat tego dzieła zob. K. Kaczor-Scheitler, *Duchowe zaślubiny z Boskim Oblubieńcem na podstawie siedemnastowiecznych medytacji norbertańskich*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Litteraria Polonica” 18 (2012) nr 4, s. 5–21.

⁴⁵ Pojawia się pytanie: Kto udziela konsekracji? Bóg czy Kościół? Jeżeli Bóg, to której Osobie Trójcy Świętej najbardziej przypisać tę działalność: Ojcu, Synowi czy Duchowi? Jeżeli Kościół, to jaki ma to związek z Bogiem? Ponieważ skutkiem konsekracji jest zaślubienie Chrystusowi, sam akt konsekracji bywa też łączony z Chrystusem. Biskupa, który dokonuje konsekracji, wskazuje się jako na reprezentanta Chrystusa. Takie ujęcie sugerowałoby, że *de facto* Syn Boży dokonuje konsekracji dziewicy. Taka konsekracja byłaby trwała i nienaruszalna. Antycypowałaby eschatologiczne dopełnienie. Zagadnienie, czy biskup w czasie konsekracji reprezentuje Chrystusa czy Kościół było poruszone w artykule *Dziewictwo jako dar i zadanie dla dziewicy konsekrowanej*, s. 171–173. Czy konsekrację można przypisać Bogu Ojcu? Boga Ojca najczęściej wymienia się jako Stworzyciela, choć w dziele stwórczym działały wszystkie Osoby Trójcy Świętej. Konsekracja byłaby wówczas nowym stworzeniem lub jakąś trwałą formą odnowienia nowego stworzenia dokonanego w czasie chrztu świętego. Odstąpienie od konsekracji w postaci odejścia ze stanu dziewic równałoby się wówczas w popadnięciu w grzech, w którym niszczone jest obraz nowego stworzenia. Zatem przypisywanie konsekracji

nie o zaślubinach Jezusowi Chrystusowi⁴⁶. Konsekrację może otrzymać tylko dziewica. Duchowość benedyktyńska koncentruje się na szukaniu Boga przez modlitwę i liturgię oraz czytanie i pracę⁴⁷. Kobieta, czy to mniszka, czy żyjąca w świecie, która została zaślubiona Chrystusowi, w dalszym ciągu jest w drodze, dążąc do spotkania z Nim. Może być na różnym etapie rozwoju życia duchowego. Mniszka jest po kilkuletniej formacji zakonnej, która przygotowuje ją nie tylko do konsekracji, lecz także do złożenia ślubów wieczystych. Osoba żyjąca w świecie podlega wprawdzie formacji przygotowującej do konsekracji, ale w wielu przypadkach nie jest ona wystarczająca do osiągnięcia dojrzałości w życiu duchowym.

Duchowość benedyktyńska jest duchowością drogi, którą sami benedyktyni określają jako „duchowość długodystansowca”⁴⁸. Jest to duchowość oczekiwania na Oblubieńca, duchowość czekania i szukania. Na początku tej drogi następuje konsekracja, zaślubiny Chrystusowi, ale jeszcze nie zaślubiny z Chrystusem, co dokona się później, w czasie paruzji⁴⁹. Również duchowość karmelitańska jest duchowością drogi. Jest to albo droga na górę Karmel, albo przechodzenie po kolejnych pokojach. Różnica między tymi obu tradycjami polega na tym, że w duchowości karmelitańskiej zaślubiny z Bogiem są na końcu drogi wiary, a w duchowości benedyktyńskiej rozpoczynają tę drogę.

Bogu Ojcu wydaje się nieadekwatne do rzeczywistości. Natomiast przypisywanie konsekracji Duchowi Świętemu wydaje się najwłaściwsze. Kościół podczas obrzędu konsekracji błaga o łaskę dla dziewic i o zstąpienie na nie Ducha Świętego. Zob. *Wprowadzenie ogólne*, w: *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 1. Można zatem stwierdzić, że konsekracji dokonuje Kościół (bo jest to sacramentalium), działając w mocy Ducha Świętego. Dzięki Duchowi Świętemu dziewica otrzymuje nowe miejsce w Kościele, mistycznym Ciele Chrystusa. Nie jest to miejsce trwałe. Każdego dnia dziewica musi zabiegać o dar konsekracji. Odejście ze stanu dziewic oznacza utracenie tego daru, ale nie równa się popadnięciu w kondycję grzechu i utracie przez to Ducha Świętego.

⁴⁶ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 17.

⁴⁷ Por. M. Chmielewski, E. Walewander, *Benedyktyńska szkoła duchowości*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 76.

⁴⁸ *Duchowość monastyczna dla człowieka żyjącego w świecie*, <https://cspb.pl/duchowosc-monastyczna-dla-czlowieka-zyjacego-w-swiecie/> (16.05.2023).

⁴⁹ Warto zwrócić uwagę, że w dokumentach Kościoła stosowany jest zwrot „zaślubienie Chrystusowi” (*Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 17; KPK, kan. 604 § 1), a nie „zaślubienie z Chrystusem”, zostawiając tym samym otwartą drogę na działanie samego Chrystusa w doświadczeniu mistycznym. Wprawdzie w instrukcji *Ecclesiae Sponsae Imago* mowa jest o ustanowieniu oblubieńczej więzi z Chrystusem (nr 19), jednakże należy to traktować jako rezultat duchowego namaszczenia, które o tyle jest skuteczne, o ile kobieta, która je otrzymuje, jest otwarta na działanie Ducha Świętego.

Oczywiście, dziewica konsekrowana żyjąca w świecie nie musi utożsamiać się z duchowością benedyktyńską czy szerzej monastyczną – może dowolnie wybrać inną duchowość. Może to być również duchowość karmelitańska. Jednakże i w tym przypadku obrzęd konsekracji będzie punktem wyjścia, a nie dojścia do zjednoczenia z Bogiem. To, co człowiek przeżywa mistycznie, nie ma bezpośredniego odniesienia do liturgicznego obrzędu konsekracji dziewic. Konsekrację może przyjąć osoba, która jeszcze nie podjęła świadomego wysiłku ascetycznego, mającego na celu oderwanie się od świata i ziemskich spraw, na jaki zwracają uwagę mistrzowie życia kontemplacyjnego.

Z punktu widzenia liturgiki konsekracja dziewic należy do sakramentaliów ustanawiających, które z zasady są niepowtarzalne, bo polegają na upoważnieniu osoby do specjalnego celu i przynoszą łaskę wspomagającą⁵⁰. Innymi sakramentaliami ustanawiającymi są wprowadzenie w posługę lektora, akolity, nadzwyczajnego szafarza Eucharystii, obrzędy profesji zakonnej, błogosławieństwo opata, ksieni. Instrukcja *Ecclesiae Sponse Imago* stwierdza, że łaska konsekracji *ordo virginum* trwale definiuje i konfiguruje duchową fizjonomię osoby, ukierunkowuje drogę istnienia, wspiera i umacnia ją w coraz bardziej wielkodusznej odpowiedzi na powołanie⁵¹. Ksiądz Krzysztof Konecki mówi nawet o tym, że obrzęd konsekracji wyciska pewne niezatarte znamię, a dziewica chrześcijańska zostaje raz na zawsze połączona z Chrystusem nierozzerwalnym węzłem oblubieńczym⁵². Od Ducha Świętego otrzymuje „nowe namaszczenie duchowe”⁵³. Namaszczenie duchowe otrzymane podczas konsekracji nie jest jednak trwałym znamieniem sakramentalnym i dlatego zasadne jest pytanie, czy można je utracić, odchodząc ze stanu dziewic. Na pewno mocą konsekracji kobieta zmienia swój status. Od tej chwili przynależy do stanu dziewic, będącego jedną z kategorii strukturalnych organizmu społecznego i liturgicznego Kościoła⁵⁴. Kobieta konsekrowana zostaje jakby wyjęta ze sfery świeckiej, bo wskutek konsekracji następuje zupełnie nowa okoliczność, dzięki której dziewica nabiera charakteru sakralnego⁵⁵. W tym obrzędzie cząstkę świeckiej, światowej rzeczywistości – kon-

⁵⁰ Por. *Sakramentalia*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 1430.

⁵¹ Zob. ESI 75.

⁵² Por. K. Konecki, *Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II*, Włocławek 2021, s. 154.

⁵³ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 16.

⁵⁴ Por. K. Konecki, *Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II*, s. 154.

⁵⁵ Por. E. Szafranski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 4, Warszawa 1986, s. 183.

kretną osobę – wyrывa się ze świata skażonego grzechem, by wprowadzić ją w nową relację z Bogiem⁵⁶. Nowa relacja z Bogiem sprawia, że podejmowanie dotychczasowych działań oraz podjęcie nowych będzie miało odtąd charakter publiczny. Prawo kanoniczne określa to jako służbę Kościołowi⁵⁷. Posługa dziewicy w Kościele wyraża się przez miłość do Chrystusa, będącą znakiem miłości Kościoła do swojego Boskiego Oblubieńca. W następstwie tej miłości dziewica podejmuje obowiązki, które odnoszą się do pokuty, dzieł miłosierdzia, apostołstwa i gorliwej modlitwy⁵⁸.

Konsekracja dziewicy jest z założenia wieczysta, a zatem ma charakter trwa-
ły⁵⁹. Przez obrzęd liturgiczny biskup diecezjalny poświęca daną kobietę Bogu, zaślubiając ją mistycznie Chrystusowi. Mistyczne zaślubiny w tym przypadku biorą swój początek w Kościele, który jest Mistycznym Ciałem Chrystusa. Kobieta jest włączona w Mistyczne Ciało Chrystusa przez chrzest. Chrzest natomiast jest zadatkiem zjednoczenia z Bogiem w wieczności, czego antycypacją jest doświadczenie mistyczne. Wszyscy chrześcijanie są powołani do życia mistycznego, bo na chrzcie otrzymują łaskę uświęcającą, cnoty wlane i dary Ducha Świętego, dzięki którym jest możliwe zjednoczenie z Chrystusem. Sakramenty koncentrują się wokół Eucharystii, będącej doświadczeniem przez wiarę tego samego zjednoczenia z Chrystusem, jakie jest udziałem mistyka w przeżyciu mistycznym. W niej bowiem obecność Boga objawia się w stopniu absolutnym. Co więcej, chrześcijańska mistyka rodzi się z sakramentalnego zjednoczenia z Bogiem⁶⁰.

Należy pamiętać, że w przeciwieństwie do sakramentów, które działają mocą Chrystusa na podstawie sprawowanego znaku sakramentalnego (*ex opere operato*), konsekracja dziewicy działa skutecznie na mocy modlącego się Kościoła (*ex opere operantis Ecclesiae*)⁶¹. Skoro sakramentalium jest modli-

⁵⁶ Por. M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, przekł. i oprac. L. Balter, Poznań 1999, s. 502.

⁵⁷ Zob. KPK, kan. 604 § 1.

⁵⁸ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewicy*, nr 2.

⁵⁹ Por. M. Blaza, D. Kowalczyk, *Traktat o sakramentach*, w: *Dogmatyka*, t. 5: *Traktat o człowieku. Traktat o sakramentach*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 283. Za trwałością konsekracji przemawia fakt, iż w przypadku mniszki, która przyjęła konsekrację dziewicy, w sytuacji, gdy pragnie ona przejść do stanu dziewicy, nie ma potrzeby ponownego rozeznania powołania do tego stanu i nie powtarza się obrzędu konsekracji. Por. *Vademecum. Rozeznanie powołania i formacja w „ordo virginum”*, red. A. M. Kolberg, Pelplin 2023, s. 167.

⁶⁰ Kwestia roli sakramentów w życiu mistycznym, zwłaszcza chrztu i Eucharystii, nie jest jeszcze dostatecznie opracowana we współczesnej teologii. Por. M. Chmielewski, *Mistyka*, s. 537.

⁶¹ Por. M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, s. 501.

twą Kościoła i zależy od wiary Kościoła, to w pierwszym rzędzie ważna jest wiara kobiety przyjmującej konsekrację i jej duchowa dyspozycja oraz zamiar biskupa, by daną kobietę konsekrować, podjęty na podstawie wcześniejszego badania. Gdyby biskup został wprowadzony w błąd odnośnie do spraw formalnych, konsekracja nie będzie ważna na mocy prawa. Gdyby jednak biskup został wprowadzony w błąd w kwestiach mniejszej wagi, które jednak mogłyby wpłynąć na jego decyzję o dopuszczeniu do konsekracji, to powstaje pytanie, czy jego modlitwa jest skuteczna. Wprawdzie sakramentarium jest rzeczywistością obiektywną i zaślubienie Chrystusowi rzeczywiście się dokonuje, tym niemniej jego trwałość zależy od dyspozycji kobiety i modlitwy biskupa. Chrześcijanie, którzy tworzą Ciało Mistyczne Chrystusa i przez chrzest są zjednoczeni mistycznie z Chrystusem, niekoniecznie są na wysokim etapie rozwoju duchowego. Liturgicznych zaślubin nie należy traktować jako antycypacji duchowych zaręczyn i mistycznych zaślubin w rozumieniu tradycji karmelitańskiej, ponieważ przyjmująca je kobieta może nigdy nie rozwinąć w sobie życia duchowego⁶². Odejścia ze stanu dziewic świadczą o tym, że miłość do Chrystusa-Oblubieńca w czasie konsekracji nie była ugruntowana, a zakorzenienie w Kościele było zbyt słabe.

Zagadnienie odejścia ze stanu dziewic z punktu widzenia teologii moralnej i prawa kanonicznego

Istotą konsekracji dziewic jest *sanctum propositum*, by trwać do końca życia w doskonałej czystości oraz w służbie Bogu i Kościołowi, w duchu Ewangelii, naśladować Chrystusa⁶³. Jest to stanowcza i ostateczna decyzja⁶⁴, dlatego można mówić w tym przypadku o jakimś rodzaju ślubu czystości, który najpierw może być złożony prywatnie⁶⁵. W czasie obrzędów konsekracji ślub ten sta-

⁶² Na początkowych etapach życia duchowego człowiek dopuszcza się jeszcze świadomych grzechów powszednich, które powodują pomniejszenie łaski uczynkowej, przez co hamują rozwój duchowy, osłabiają więź z Bogiem, pomniejszają gorliwość w rzeczach duchowych, co sprawia, że chrześcijanin jest bardziej podatny na pokusę i łatwiej upada w grzech śmiertelny. Por. M. Chmielewski, *Grzech*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, s. 305.

⁶³ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 17, 22–23; ESI 19.

⁶⁴ Zob. ESI 19.

⁶⁵ Na ten temat zob. B. Stypułkowska, *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, s. 299.

je się publiczny⁶⁶. W znaczeniu ścisłym i ustalonym w teologii ślub oznacza pewien akt, w którym człowiek zwraca się wprost do Boga i zobowiązuje się coś dla Niego uczynić. Jest to więc wiążąca obietnica uczynienia lub zaniechania czegoś. Obietnica jest czymś więcej niż sama chęć czy postanowienie. Jest ścisłym zobowiązaniem⁶⁷. W tekście obrzędów konsekracji dziewic nie ma zwrotu odnoszącego się wprost do Boga oraz mowa jest o postanowieniu, a nie o przyrzeczeniu. Kobieta składa swoje postanowienie za pośrednictwem Kościoła (biskupa i ludu Bożego). Zatem to raczej Kościół w osobie biskupa powierza wybraną dziewicę Bogu, a nie ona sama się Mu oddaje. Jednakże faktem jest, że kobieta zobowiązuje się w czasie konsekracji do zachowania dozgonnego dziewictwa i czyni to w sposób publiczny. Z punktu widzenia teologii moralnej można zatem traktować to jako pewien rodzaj ślubu w sensie religijnym⁶⁸.

Na nazwę ślubu w pełnym tego słowa znaczeniu zasługuje tylko taka obietnica składana Bogu, która może być przez Boga przyjęta. Tylko wtedy ślub jest ważny i godziwy. Aby taki był, musi być uczyniony rozważnie i musi mieć charakter czynu dobrego i czegoś lepszego niż jego przeciwieństwo. Ślub jest szczególnym uczczeniem Boga. Przedmiotem ślubu jest dobro wyższe, czyli to, do czego człowiek nie jest zobowiązany na mocy ścisłego prawa. Taki akt z natury nie jest czymś koniecznym, lecz dobrowolnym. Do ważności ślubu jest konieczna przemyślana decyzja⁶⁹. Dozgonne zachowanie dziewictwa nie

⁶⁶ Konsekrowana dziewica wypowiada znamienne słowa, kierując je do biskupa: „Ojcze, przyjmij postanowienie życia w doskonałej czystości i naśladowania Chrystusa, które z Bożą pomocą odnawiam wobec ciebie i świętego ludu Bożego” (*Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 22).

⁶⁷ Zob. KPK, kan. 1191.

⁶⁸ W artykule opublikowanym w „*Annales Canonici*” na temat rad ewangelicznych (B. Stypułkowska, *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*) autorka w odniesieniu do konsekracji dziewic posługiwała się terminem „ślub czystości”. Było to w okresie dyskusji, czy dziewice konsekrowane są zobowiązane do ubóstwa i posłuszeństwa i czy w ogóle można przypisać je do form życia konsekrowanego, skoro nie składają trzech podstawowych ślubów: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Artykuł został złożony do druku w 2017 roku. Ogłoszona później Instrukcja na temat *ordo virginum* precyzuje, że w przypadku dziewic chodzi o *sanctum propositum* (zob. ESI 19), zatem w odniesieniu do dziewic konsekrowanych należy mówić o świętym postanowieniu, a nie o ślubie czystości w sensie ścisłym. Ma to swoje dalsze kanoniczne konsekwencje. W przypadku wyjścia ze stanu dziewic mowa jest o zwolnieniu ze zobowiązań wynikających z konsekracji, a nie o dyspensie od ślubu czystości (zob. ESI 70).

⁶⁹ Por. S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, Włocławek 1999, s. 227–228.

jest czymś lepszym niż małżeństwo⁷⁰, ale jest konkretnym powołaniem, bardzo cenionym w Kościele.

Z punktu widzenia teologii moralnej postanowienie trwania w dziewictwie ponawiane podczas konsekracji dziewic jest rodzajem ślubu wieczystego, bezwarunkowego, publicznego i uroczystego⁷¹. Ślubowanie wnosi pewne ograniczenie swobody, ale dokonuje się ono przez osobistą wolną decyzję. Jego prawdziwy sens i właściwa wartość polega na tym, że stanowi wyraz i potwierdzenie wolności przez ofiarne oddanie się Bogu w miłości. Jest on wyrazem uwielbienia Boga, objawem pobożnej żarliwości, a jednocześnie stwierdzeniem żywej wiary i wspałałomyślniej miłości do Chrystusa-Oblubieńca⁷². Przez swoje postanowienie kobieta zaciąga na siebie obowiązek trwania w dziewictwie. Pismo Święte zachęca i przynagla do wypełnienia tego, do czego się ktoś zobowiąże⁷³. Lepiej nie składać żadnych zobowiązań, niż je złożyć pochopnie i potem tego żałować. Chęć wycofania się ze swego postanowienia i opuszczenie stanu dziewic może być traktowana przez osoby postronne jako obraza Boga i zaprzeczenie miłości do Chrystusa-Oblubieńca, a tym samym stać się powodem zgorzienia. Dla Kościoła jest to porażka, dla świata – złudne potwierdzenie wyższości spraw doczesnych nad duchowymi.

Niedopełnienie ślubu z punktu widzenia teologii moralnej jest uznawane za wykroczenie moralne i stanowi grzech. Grzechem ciężkim jest niedotrzymanie ślubu publicznego. Od ważnego ślubu można uzyskać zwolnienie w wyniku decyzji kompetentnej władzy duchowej w Kościele, która od Chrystusa

⁷⁰ Nauka Kościoła odeszła od przeciwstawiania sobie dziewictwa i małżeństwa i wskazywania wyższości tego pierwszego. Taki pogląd spotykamy u ojców Kościoła, czego przykładem są pisma św. Ambrożego, św. Hieronima, św. Augustyna. Por. D. Wawrowska, *Dziewictwo konsekrowane. Dawne powołanie na nowe czasy*, Włocławek 2015, s. 168–173.

⁷¹ Por. S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, s. 228–229.

⁷² Por. S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, s. 229.

⁷³ Pwt 23, 22–24; Koh 5, 3–4; Prz 20, 25. Święty Augustyn w swoim traktacie zatytułowanym *O świętym dziewictwie* zwraca uwagę na konieczność odczuwania bojaźni Pańskiej. Dotyczy to również podejmowania decyzji o ślubie dziewictwa. Augustyn mówi o tym, że wprawdzie doskonała miłość usuwa bojaźń (1 J 4, 18), ale wyjaśnia, że w tym przypadku nie chodzi o bojaźń Bożą, lecz bojaźń ludzką, lęk przed doczesnym złem, a nie lęk przed ostatecznym sądem Bożym. Zob. św. Augustyn, *O świętym dziewictwie*, przekł. P. Nehring, Kraków-Tyniec 2019, s. 91. Sądu Bożego należy się obawiać i trwać w bojaźni (Rz 11, 20). Zatem i decyzja o przyjęciu konsekracji, jak i o opuszczeniu stanu dziewic winna być podejmowana w perspektywie eschatologicznej jako decyzja mająca doniosłe znaczenie życiowe. Współcześnie podkreśla się miłosierdzie Boże, a unika się tematów, które miałyby wprowadzić dyskomfort w przeżywanie relacji z Bogiem. Jednakże należy pamiętać też o tym, że Bóg nie pozwoli z siebie szydzić.

otrzymała moc wiązania i rozwiązywania w imię Boga spraw w zakresie sumienia. Konieczna jest jednak uzasadniona i wystarczająco poważna przyczyna⁷⁴. W instrukcji *Ecclesiae Sponsae Imago* mowa jest o tym, że „jeśli konsekrowana z bardzo poważnych powodów, ocenionych przed Panem w procesie uważnego rozeznania, zamierza zostać zwolniona ze zobowiązań wynikających z konsekracji, zwróci się do biskupa diecezjalnego poprzez złożenie pisemnego wniosku. Biskup nie zaniecha zaproponowania jej właściwej pomocy i odpowiedniego czasu na rozeznanie. Udziela jej zwolnienia jedynie po dogłębnym zbadaniu przyczyny złożenia wniosku”⁷⁵. Biskup diecezjalny zatem, który dopuszcza do konsekracji, a następnie konsekruje dziewicę, ma kompetencje również do tego, by zwolnić je ze zobowiązań wynikających z konsekracji. Zwolnienie ze zobowiązań wynikających z konsekracji powoduje, że w świetle prawa kanonicznego z samej konsekracji nic nie zostaje, bo konsekracja nie jest sakramentem, który „wyciska pieczęć”⁷⁶.

Instrukcja *Ecclesiae Sponsae Imago* przewiduje również wydalenie ze stanu dziewic. Dzieje się tak wówczas, gdy konsekrowana w sposób jawny wyrzekła się wiary katolickiej lub zawarła związek małżeński⁷⁷. Powodem wydalenia może być również poważne przestępstwo lub bardzo poważne uchybienia, jawne i sprzeciwiające się zobowiązaniom wynikającym z konsekracji⁷⁸. Dekret biskupa diecezjalnego o wydaleniu musi być zatwierdzony przez Stolicę Apostolską⁷⁹. Instrukcja nie przewiduje wydalenia w przypadku, gdy sama konsekracja została przyjęta w sposób niegodziwy. Nie wypowiada się również o powodach, które czyniłyby konsekrację nieważną. Zatajenie przed konsekracją jakiejś ważnej okoliczności, która podawałaby w wątpliwość możliwość przyjęcia konsekracji lub posłużenie się kłamstwem czy manipulacją, by konsekrację przyspieszyć, niektórzy uważają za przesłankę do uznania nieważności konsekracji, inni sugerują, że „wymuszenie” szybszej konsekracji nie powoduje jej nieważności. Prawo kanoniczne wprawdzie mówi o tym, że ślub złożony pod wpływem podstępny jest nieważny z mocy samego prawa⁸⁰, jednakże chodzi

⁷⁴ Por. S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, s. 230.

⁷⁵ ESI 70.

⁷⁶ W przypadku duchownych obowiązuje kan. 290 KPK, który mówi o tym, że „święcenia raz ważne przyjęte nigdy nie tracą ważności”. W odniesieniu do dziewic konsekrowanych takiego kanonu nie ma.

⁷⁷ Zob. ESI 71.

⁷⁸ Zob. ESI 72. Chodzi o sytuacje, o których mówi KPK, kan. 695.

⁷⁹ Zob. ESI 72.

⁸⁰ Zob. KPK, kan. 1191 § 3.

o taki rodzaj podstępu, który nie pozwala działać podmiotowi z wystarczającą świadomością i wolnością. W tym przypadku kobieta, która przyjmuje konsekrację i składa *sanctum propositum*, działa w sposób świadomy i wolny.

Podczas konsekracji dziewic kobieta zobowiązuje się do zachowania doskonałej czystości i naśladowania Chrystusa. Zwolnienie z tych zobowiązań praktycznie sprawia, że kobieta powraca do stanu sprzed konsekracji, jakby konsekracji nie było⁸¹. Jak w tej sytuacji rozumieć trwałość konsekracji i nowe namaszczenie duchowe? Liturgiczny obrzęd konsekracji dziewic można traktować jako oficjalną modlitwę Kościoła nad osobami, które rozpoznają w sobie charyzmat dziewictwa. Współzależność wymiaru hierarchicznego z wymiarem charyzmatycznym jest tutaj kluczowa. Charyzmaty bowiem potrzebują instytucji Kościoła, podobnie jak instytucja Kościoła potrzebuje charyzmatów⁸². Biskup, do którego należy rozeznawanie charyzmatów w diecezji, również w przypadku kandydatki do konsekracji pełni swoją posługę rozeznawania, w czym nikt nie może go zastąpić. Z kolei dla kobiety przystępującej do konsekracji rozeznanie biskupa jest potwierdzeniem jej własnego rozeznania i potwierdzeniem charyzmatu dziewictwa. Charyzmat ten winien być pielęgnowany i rozwijany w służbie Kościołowi. Przez charyzmat dziewictwa Duch Święty udziela kobiecie konsekrowanej specjalnej łaski, przez którą czyni ją zdolną i gotową do podejmowania dzieł i funkcji mających na celu odnowę i dalszą skuteczną rozbudowę Kościoła⁸³. Jak każdy charyzmat może być on ciągle na nowo rozpalany lub bezpowrotnie utracony. Święty Piotr Apostoł w swoim liście przestrzega chrześcijan, aby nie ustawiali w umacnianiu swojego powołania i wyboru, gdyż czyniąc to, nie upadną nigdy⁸⁴.

⁸¹ Zwolnienie z zachowania doskonałej czystości w przypadku odejścia ze stanu dziewic wydaje się oczywiste. Ale czy można zwolnić kogoś z wymogu naśladowania Chrystusa? Czy nie jest to obowiązek każdego chrześcijanina? Lepiej byłoby mówić o dyspensie od celibatu z zachowaniem obowiązków dziewicy konsekrowanej, o jakich mówią *Obrzędy konsekracji dziewic we Wprowadzeniu ogólnym* w numerze 2. Wówczas dopiero konsekracja miałaby charakter trwały. Dyspensacja od ślubu nie jest stwierdzeniem nieistnienia ślubu, lecz tylko zwolnieniem od przyjętego zobowiązania. Por. S. Olejnik, *Teologia moralna życia osobistego*, s. 230.

⁸² Por. Z. J. Kijas, *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, w: *Dogmatyka*, t. 4: *Traktat o Trójcy Świętej. Traktat o Duchu Świętym i łasce*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 566. Na temat charyzmatów zob. również: B. Stypułkowska, *Formacja teologiczna w „ordo virginum”*, s. 103–104, 106–112.

⁸³ Zob. Sobór Watykański II, Konstytucja o Kościele *Lumen gentium*, nr 12.

⁸⁴ 2 P 1, 10. Rozważając przytoczony werset, należy przeczytać go w całym kontekście, w którym chodzi o wychwalanie hojności Boga, który sprawił, że grzeszni ludzie mogli stać się uczestnikami Boskiej natury – 2 P 1, 3–11. Można to również analogicznie odnieść do konsekracji, w czasie

Opuszczenie stanu dziewic jest prawnie dopuszczalne i nie zagraża zbawieniu. Gorszą rzeczą byłoby na pewno odejście od życia sakramentalnego lub formalna apostazja. Jednakże i sprawa odejść ze stanu dziewic winna zostać poddana refleksji. Przez to, że konsekracja dziewic jest sakramentem, a nie sakramentem, bywa lekceważona przez hierarchię. Zauważa się pewną łatwość i pochopność u osób odpowiedzialnych za formację zarówno w dopuszczaniu kobiet do konsekracji, jak i potem w zwalnianiu ich ze zobowiązań. Aby temu zapobiec, zostanie podjęta próba sformułowania postulatów formacyjnych.

Próba sformułowania postulatów formacyjnych

Odejście ze stanu dziewic wskazuje na zaniechanie eschatologicznego czuwania, a także na brak rozwijania charyzmatu dziewictwa. Eschatologiczne czwanie wyrażające się w uważnym życiu wiary skierowane jest ku Chrystusowi, który jako jedyny może zaspokoić każdą potrzebę ludzkiego serca. Rozwijanie charyzmatu dziewictwa wymaga zaś pracy nad sobą i postępu w życiu duchowym. W czasie pierwszych spotkań z aspirantkami należy raczej zniechęcać niż zachęcać do tej formy życia, ukazując trudności, z jakimi boryka się dziewica konsekrowana. Może to być poczucie osamotnienia, brak wspólnoty życia, brak akceptacji i zrozumienia ze strony wspólnoty kościelnej, trudności mieszkaniowe czy materialne. Osobom, które odeszły z zakonu, należy wyznaczyć dodatkowy czas na zapoznanie się ze specyfiką stanu i konfrontację ze swymi dotychczasowymi doświadczeniami życia w zgromadzeniu. Biskup, zanim dopuści taką kandydatkę do konsekracji, winien dokładnie sprawdzić, w jaki sposób weszła ona w kontekst eklezjalny i społeczny⁸⁵. Ważne jest bowiem zakorzenienie dziewicy w Kościele diecezjalnym, co nie zawsze jest oczywiste w przypadku siostr zakonnych. Biskup diecezjalny, który dopuszcza do konsekracji i do którego ze strony Kościoła należy odpowiedzialność za formację, winien posiadać informacje o kandydatce oraz opinie osób trzecich, które pomogą mu podjąć decyzję. Informacje te powinny dotyczyć dwóch obszarów życia kandydatki: jej więzi z Chrystusem oraz służby w Kościele. Wydaje się zasadne sprawdzenie stopnia przynależności do Chrystusa i Kościoła, aby nie

której kobieta zostaje jakby wyrwana z zepsutego świata i przeniesiona w zbawcze działanie Boga, któremu zostaje zaślubiona.

⁸⁵ Zob. ESI 95.

konsekwować osób niepewnych w swoim powołaniu. W przypadku osób, które wcześniej były w zakonie, biskup uzyskuje także informacje od instytutu czy stowarzyszenia, w którym kandydatka była⁸⁶.

Postulaty formacyjne mają być próbą odpowiedzi na trudności, jakie przeżywają lub mogą przeżywać dziewice konsekrowane. Mogą być one pomocne dla aspirantek, kandydatek i dziewic konsekrowanych oraz dla osób, które im towarzyszą w formacji. Wiadomo bowiem, że pierwszą odpowiedzialną za rozeznanie powołania do życia w *ordo virginum* jest sama aspirantka, a później kandydatka. To przecież chodzi o jej życie, rozwój jej wiary, a być może i o jej zbawienie. Decyzja o przyjęciu konsekracji jest decyzją doniosłą, która może zaważyć na całym późniejszym rozwoju jej relacji z Bogiem. Przed konsekracją i po konsekracji sama zainteresowana jest odpowiedzialna za zapewnienie sobie środków materialnych i duchowych do realizacji swojego powołania. Inne osoby uczestniczące w formacji aspirantek, kandydatek, a potem dziewic, pełnią rolę pomocniczą. Co więcej, mogą pomóc tylko w ograniczonym zakresie. Instrukcja *Ecclesiae Sponsae Imago* wyraźnie stwierdza, że delegat biskupa⁸⁷ oraz dziewice współpracujące w służbie formacyjnej działają na forum zewnętrznym (*forum externum*), a nie na forum wewnętrznym (*forum internum*)⁸⁸. Zatem zarówno delegat, jak i współpra-

⁸⁶ Zob. ESI 95.

⁸⁷ W różnych diecezjach prezbiter opiekujący się *ordo virginum* jest różnie określany, ale jego zadania są podobne. Ks. dr Adam Kałduński w konferencji *Realizacja rad ewangelicznych w „ordo virginum” w aspekcie kanonicznym* (<http://www.konsekrowane.org/dziewice/konf.php> [18.06.2023]), wygłoszonej podczas sympozjum zatytułowanego „Rady ewangeliczne na drodze do świętości w dziewictwie konsekrowanym” 13 października 2018 roku w Pelplinie, podkreślił, że delegat biskupa nie jest przełożonym dziewicy. Do jego zadań należy towarzyszenie, wysłuchiwanie, doradzanie i zachęcanie do spotkania z biskupem w ważniejszych momentach w życiu dziewicy (zob. ESI 52–53). Również w odniesieniu do aspirantek i kandydatek nie pełni on roli przełożonego. I choć jego zadaniem jest zgromadzenie dokumentów, które pomogą biskupowi podjąć decyzję w sprawie konsekracji, oraz sam jest zobowiązany do wystawienia opinii o kandydatce, jego rola jest rolą pomocniczą, a nie decyzyjną, i można powiedzieć, że całkowicie mieści się w zakresie działania służby komunii.

⁸⁸ W konsekwencji nie powinni oni nawiązywać z aspirantkami, kandydatkami ani dziewicami relacji opartej na towarzyszeniu duchowym. Instrukcja mówi o tym, że „nie wchodzi” w taką relację (zob. ESI 79). Przypomniał o tym w swojej konferencji bp Arkadiusz Okroj w czasie warsztatów dla księży asystentów diecezjalnych, które były zorganizowane przez Podkomisję KEP ds. Indywidualnych Form Życia Konsekrowanego w dniach 14–15 lutego 2023 roku w Kielcach. Zob. *Cechy i kompetencje formatorów osób żyjących w IFŻK*, <http://www.ifzk.episkopat.pl/> (16.05.2023).

cujące z nim dziewice konsekrowane mogą w procesie formacyjnym przed konsekracją dbać o usystematyzowanie życia duchowego u aspirantek i kandydatek, a podczas formacji stałej wdrażać dziewice konsekrowane do autotformacji, jak również przygotowywać dla biskupa dokumenty dotyczące kandydatek, nie naruszając *forum internum*⁸⁹. Jednak to, co jest najbardziej istotne w przygotowaniu do konsekracji, a potem w życiu konsekrowanym, dokonuje się na forum wewnętrznym. Na tym forum pojawia się również decyzja o opuszczeniu stanu dziewic. Poddanie się kierownictwu duchowemu zarówno na etapie kandydatury, jak i po konsekracji, gdy pojawiają się trudności w życiu konsekrowanym, wydaje się konieczne. Rozeznawanie przyjęcia konsekracji oraz rozeznawanie odejścia ze stanu dziewic winno dokonywać się z pomocą osób trzecich. Te osoby aspirantka, kandydatka czy dziewica musi sama znaleźć, co nie jest sprawą łatwą. Praktyka towarzyszenia duchowego, oparta na stałej i pełnej zaufania relacji z osobą o głębokim duchu wiary i mądrości chrześcijańskiej jest użytecznym narzędziem nie tylko do rozeznania powołania, ale i przy podejmowaniu życiowych decyzji⁹⁰. Wydaje się wskazane, by spośród dziewic konsekrowanych przygotowywać odpowiednie osoby nie tylko do służby komunii, ale również zdolne do towarzyszenia duchowego.

Warto zwrócić uwagę na to, że instrukcja *Ecclesiae Sponsae Imago* wprowadza etap propedeutyczny formacji, w którym aspirantka rozeznaje swoje powołanie do *ordo virginum*. Okres ten kończy się dopuszczeniem przez biskupa do formacji poprzedzającej konsekrację⁹¹. Zatem weryfikacja aspirantki ma miejsce już na etapie początkowym formacji. Oprócz danych pochodzących od samej aspirantki, odpowiedzialny za jej formację winien dostarczyć

⁸⁹ Ani delegat – jak to było wcześniej powiedziane – ani dziewice konsekrowane, które z nim współpracują w dziele formacji, w żadnym wymiarze nie są przełożonymi dziewic w diecezji. Takim przełożonym jest jedynie biskup diecezjalny. Wymienione wyżej osoby, mianowane przez biskupa, pełnią rolę służebną wobec dziewic, kandydatek i aspirantek określoną przez instrukcję na temat *ordo virginum* jako służbę komunii (zob. ESI 45, 52). Podobnie rzecz ma się ze stałą służbą komunii, działającą w porozumieniu z KEP (zob. ESI 56), która w Polsce funkcjonuje pod nazwą Centrum Promocji Indywidualnych Form Życia Konsekrowanego. Nie pełni ono w żadnym razie jakiegoś nadzoru nad stanem dziewic w diecezjach, lecz jego funkcja jest typowo pomocnicza. Pojawia się pytanie, kto powinien kierować do służby ponaddiecezjalnej dziewice konsekrowane i czy ta służba powinna być kadencyjna.

⁹⁰ Zob. ESI 79.

⁹¹ Zob. ESI 96.

biskupowi także opinie osób trzecich⁹² i ewentualną opinię psychologiczną⁹³. Takie postępowanie zmniejszy ryzyko dopuszczenia do formacji przed konsekracją, a następnie do samej konsekracji osoby do tego nieprzygotowanej, niezakorzonej w Kościele i bez trwałego związku z Chrystusem. Udzielanie konsekracji bez wymaganego badania wstępnego i bez przesłanek świadczących o tym, że decyzja aspirantki, a potem kandydatki jest trwała, świadoma i w pełni wolna, doprowadza do odejść ze stanu dziewic z błahych powodów.

Powody odejścia ze stanu dziewic są bardzo różne, podobnie jak różne są powody opuszczenia stanu kapłańskiego czy zakonu. Jednakże w dynamice powołania i odchodzenia wskazywane jest środowisko, w jakim żyje powołany⁹⁴. W przypadku dziewic konsekrowanych środowisko powołania nie jest środowiskiem życia. Dziewice konsekrowane w danej diecezji tworzą wprawdzie pewne środowisko, ale jest ono oparte na raczej luźnych związkach. Osoby niesamodzielne oraz osoby, które odeszły z zakonu, a chcą przyjąć konsekrację dziewic, mogą mieć nierealne wyobrażenia odnoszące się do stanu dziewic i oczekiwać czegoś, co nie zostanie spełnione. Wydaje się, że pierwszym powodem odejścia ze stanu dziewic może być rozczarowanie samym stanem. Dziewica konsekrowana, która sama nie zadba o to, by mieć własne środowisko wzrostu i świadectwa, może czuć się osamotniona i niepotrzebna. W przypadku zmiany diecezji sytuacja może się jeszcze bardziej skomplikować. Dużą pomocą dla kandydatek i dziewic konsekrowanych jest organizowanie w wymiarze ponaddiecezjalnym różnych rekolekcji, sympozjów i spotkań. Osoby, które w swojej diecezji czują się osamotnione, mają wiele okazji, by spotykać się z dziewczynami innych diecezji, nawiązywać bliższe relacje, pobyc w przyjaznym, życzliwym środowisku, a nawet uzyskać jakieś konkretne wsparcie od osób zaangażowanych w ponaddiecezjalną służbę komunii.

Drugim powodem odejścia ze stanu dziewic może być słaby rozwój duchowy dziewczyny. Formatorzy mogą pomóc kobiecie w jej formacji przez

⁹² Zob. ESI 95.

⁹³ Instrukcja *Ecclesiae Sponsae Imago* mówi o tym, że taka opinia może być przydatna w niektórych przypadkach, zwłaszcza wtedy, gdy istnieją wątpliwości co do występowania zaburzenia psychicznego. Jednakże nawet wtedy, gdy dokonana ocena wykaże obecność takiego zaburzenia, biskup może dopuścić do konsekracji, biorąc pod uwagę rodzaj, wagę i sposób, w jaki wpływa to na psychikę danej osoby, a w konsekwencji na jej zdolność do przyjęcia konsekracji (zob. ESI 89–91).

⁹⁴ Por. M. Kozuch, *Z doświadczeń formatora: dlaczego i jak odchodzą dzisiaj księża i osoby konsekrowane?*, w: *Odejścia od kapłaństwa. Studium historyczno-psychologiczne*, red. K. Dyrek, Kraków 2010, s. 67.

usystematyzowanie życia duchowego, którego wyrazem będzie opracowanie statutu personalnego⁹⁵, indywidualnej ścieżki formacyjnej⁹⁶ i indywidualnego programu formacyjnego⁹⁷. Warto zwrócić uwagę na to, że na każdym etapie aspirantka, kandydatka i dziewica konsekrowana ma prawo przedstawić osobom odpowiedzialnym za formację własny projekt formacyjny, według którego chce się formować. Kilkuletni okres życia według opracowanego przez siebie programu formacyjnego może być gwarancją, że kobieta uzyskała pewną samodzielność w prowadzeniu życia duchowego i można zaobserwować u niej określony styl życia, który umożliwi jej wypełnianie zobowiązań wynikających z konsekracji. Instrukcja na temat *ordo virginum* mówi o tym, że już na etapie formacji początkowej należy pomóc kandydatce umocnić miłość do modlitwy i rozwinąć umiejętność zarządzania rytmem dnia, tygodnia i roku, aby zachować w centrum doświadczenie dialogu z Panem⁹⁸.

W statucie powinny zostać scharakteryzowane główne rysy duchowości kandydatki i jej zaangażowanie w Kościele. Wybór określonej duchowości ukierunkuje rozwój duchowy przez konkretną drogę zaproponowaną przez mistrzów życia duchowego. Opis zaangażowania kandydatki w Kościele obrazuje jej eklezjalną przynależność, bez której nie można mówić o zakorzenieniu w Kościele partykularny. Może się zdarzyć, że kandydatka będzie miała trudność w opisanu swojego zaangażowania. W kodeksie prawa kanonicznego nie mamy szczegółowych wytycznych w tym względzie, oprócz stwierdzenia, że dziewica jest przeznaczona na służbę Kościołowi⁹⁹. Obowiązki dziewicy podane w *Obrzędach konsekracji dziewic* już bardziej szczegółowo określają pole zaangażowania¹⁰⁰. Faktem jest, że bycie znakiem wymaga jakiegoś konkretnego

⁹⁵ Instrukcja dotycząca *ordo virginum* nie wypowiada się na temat statutu personalnego. Praktyka sporządzania statutu personalnego istnieje w odniesieniu do pustelników. Proponowana była ona również w odniesieniu do dziewic konsekrowanych. Sprawę tę poruszono na spotkaniu Podkomisji KEP ds. Indywidualnych Form Życia Konsekrowanego we Wrocławiu 21 kwietnia 2018 roku. Zob. Notatka ze spotkania we Wrocławiu, 20–21.04.2018, www.ifzk.episkopat.pl/dokumenty/wroclaw_2018.pdf (11.02.2019).

⁹⁶ Ścieżki formacyjne (ESI 47, 76–78, 92, 97, 108, 112) polegają na ustalaniu sekwencji konkretnych wydarzeń formacyjnych, które prowadzą do określonego weryfikowalnego celu. Zob. A. M. Kolberg, *Wprowadzenie*, w: ESI, s. 24; *Vademecum*, s. 56.

⁹⁷ Instrukcja na temat *ordo virginum* nie wypowiada się na temat indywidualnego programu formacyjnego. Należy jednak założyć, że opracowanie takiego programu, określającego przebieg dnia, tygodnia i roku wpłynie stymulująco na przebieg formacji.

⁹⁸ Zob. ESI 99.

⁹⁹ Zob. KPK, kan. 604 § 1.

¹⁰⁰ Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 2.

zaangażowania, inaczej znak jest nieczytelny. Kandydatka, która nie potrafi określić swojego zaangażowania i miejsca w Kościele w czasie kandydatury, po konsekracji może oczekiwać ze strony biskupa, kurii czy proboszcza jakiegoś dodatkowego umocowania. Nie będzie jej wystarczała sama przynależność do stanu dziewic, która nie jest związana z określoną działalnością. Może wówczas przeżywać frustrację i czuć się nieobecna w strukturach kościelnych. Inny przypadek będzie miał miejsce wówczas, gdy kandydatka prowadzi już jakąś działalność i przy okazji konsekracji będzie ją chciała uwierzytelnić ze strony Kościoła. W takim przypadku ważna jest jednak ostrożność i weryfikacja, czy motywy prośby o konsekrację są właściwe i czy wynikają rzeczywiście z powołania do stanu dziewic. Warto też w takim przypadku dać pewien dodatkowy czas na rozeznanie tej sytuacji zainteresowanym, tj. biskupowi i kandydatce. Niewykluczone także, że dziewica konsekrowana będzie służyła Kościołowi niejako przez życie ukryte w poście (pokucie) i modlitwie, nie angażując się w dzieła zewnętrzne, poza zwykłym chrześcijańskim świadectwem życia¹⁰¹. Jej powołanie może się całkowicie wypełniać w byciu „przypomnieniem” miłosiernych obietnic i uczynków Pana oraz przez wstawiennictwo, do którego dziewica jest zobowiązana, otrzymując księgę modlitw Kościoła¹⁰².

Indywidualna ścieżka formacyjna jest rodzajem planu, w którym bierze się pod uwagę cel danego etapu formacji, zakres rozeznania powołania (na etapie formacji początkowej), umiejętności i postawy, które należy kształtować na danym etapie formacji i zakres wiedzy. W związku z tym, że przebieg każdej ścieżki jest dostosowany indywidualnie do każdej osoby, należy na początku każdego etapu formacji określić czas realizacji ścieżki i terminy spotkań z osobą odpowiedzialną za przebieg formacji (biskup, delegat lub dziewica konsekrowana w służbie komunii); formy realizacji ścieżki (indywidualne i wspólne), w tym osobistą lekturę; owoce, jakie są oczekiwane, oraz sposób ich weryfikacji¹⁰³.

¹⁰¹ Znamienna jest odpowiedź Chrystusa na pytania sprawiedliwych: „«Panie, kiedy widzieliśmy Cię głodnym i nakarmiliśmy Ciebie? Albo spragnionym i daliśmy Ci pić? Kiedy widzieliśmy Cię przybyszem i przyjęliśmy Cię, lub nagim i przyodzialiśmy Cię? Kiedy widzieliśmy Cię chorym lub w więzieniu i przyszlśmy do Ciebie?» A Król im odpowie: «Zaprawdę, powiadam wam: Wszystko, co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, Mnieście uczynili»” (Mt 25, 37–40).

¹⁰² Zob. *Obrzędy konsekracji dziewic*, nr 28. Niekiedy słyszy się zdanie, że dziewice konsekrowane mają w diecezji po prostu „być”, a nie „działać”. Jest to jakby w sprzeczności z tym, co mówi kodeks prawa kanonicznego, wskazując na przeznaczenie do służby Kościołowi (KPK, kan. 604 § 1). Służba zawsze wyraża się w jakimś działaniu.

¹⁰³ Zob. *Vademecum*, s. 58–59.

Indywidualny program formacyjny sformułowany przez kandydatkę powinien przedstawiać jej drogę formacyjną, która została przez nią podjęta i jest realizowana w rytmie dnia, tygodnia i roku. Taki dokument może być gwarancją, że kandydatka prowadzi życie duchowe i rozwija je w sposób świadomy, współpracując z łaską. Warto zwrócić uwagę na to, by kandydatka już na etapie kandydatury sama troszczyła się o własną formację i umiała ją zorganizować. Przygotowanie przez kandydatkę przynajmniej statutu personalnego i przedstawienie go osobom odpowiedzialnym za formację wydaje się bardzo wskazane jeszcze przed konsekracją. Prowadzenie uporządkowanego życia duchowego oraz realizowanie konkretnego zaangażowania w Kościele jest pewną przesłanką pozwalającą stwierdzić, że kandydatka prosi o konsekrację w sposób dojrzały i odpowiedzialny.

Podsumowując postulaty formacyjne, można wyliczyć konkretne zadania aspirantki, kandydatki, dziewicy konsekrowanej oraz osób towarzyszącym im w formacji, umieszczając na pierwszym miejscu korzystanie z praktyki towarzyszenia duchowego¹⁰⁴. Powołania do życia konsekrowanego nikt nie powinien rozeznawać w samotności. Podobnie i dziewica konsekrowana nie powinna w samotności rozeznawać odejścia ze stanu. Osobami uprawnionymi do pomocy kobiecie w rozeznawaniu są kierownik duchowy, spowiednik i biskup. To z nimi powinna ona przede wszystkim rozmawiać. Ale i inne osoby mogą pomóc w podejmowaniu decyzji. Dużą rolę ma tutaj do odegrania środowisko dziewczek konsekrowanych. Na drugim miejscu należy wymienić zadanie służby komunii dotyczące organizowania takich form formacyjnych, które umożliwią kandydatce sformułowanie ścieżki formacyjnej i statutu personalnego, a dziewicy opracowanie indywidualnego programu formacyjnego. W przypadku, gdyby służba komunii w diecezji nie proponowała kandydatce czy dziewicy sporządzenia takich dokumentów, powinny się o to zatroszczyć same zainteresowane. Będzie to wyraźny znak uporządkowanego życia duchowego, które daje nadzieję na stałość. Na trzecim miejscu, mając na uwadze chronologię działań, należy wymienić zadanie biskupa polegające na ostatecznym rozeznaniu, czy daną kandydatkę można dopuścić do konsekracji¹⁰⁵. Kandydatka winna

¹⁰⁴ Zob. ESI 79.

¹⁰⁵ Biskup bierze odpowiedzialność za ostateczne rozeznanie. W tym celu gromadzi niezbędne informacje od wszystkich osób, które towarzyszyły kandydatce w formacji (z wyjątkiem kierownika duchowego), w tym także delegata ds. *ordo virginum* w diecezji i dziewczek konsekrowanych, które były zaangażowane w służbę formacji. Zob. ESI 104.

potraktować rozmowę z biskupem w kluczu potwierdzenia lub nie własnego rozeznania charyzmatu dziewictwa. Nikt nie powinien być do końca pewny własnego charyzmatu, dopóki nie zostanie on potwierdzony przez hierarchię. Natomiast raz potwierdzony charyzmat powinien być z wdzięcznością przyjęty i rozwijany. Wraz z konsekracją kobieta przyjmuje na siebie odpowiedzialność za właściwe słuźenie charyzmatem dziewictwa.

Uwagi końcowe

W niniejszym artykule starano się przedstawić odejście ze stanu dziewic jako zaniechanie słuźby charyzmatem dziewictwa, które jest zarazem zaniechaniem eschatologicznego czuwania, do którego Chrystus wzywa swoich uczniów. To zaniechanie czuwania nie jest indywidualną sprawą osoby, która odchodzi ze stanu dziewic, lecz sprawą niejako całego Kościoła. W odejściu ze stanu dziewic Kościół traci osobę, która jest jego strażniczką, przypominającą Bogu Jego obietnice i przyczyniającą się do nadejścia paruzji, podczas której wszystko zostanie odnowione. W tym też kontekście należy spojrzeć na przygotowanie kandydatek do konsekracji. Błędne rozeznanie powołania do stanu dziewic może skutkować wycofaniem się ze złożonych zobowiązań i zaprzestaniem czuwania, a tym samym wpłynąć na pogorszenie się relacji kobiety z Bogiem i zaniechanie troski o własne zbawienie.

BIBLIOGRAFIA

- Augustyn św., *O świętym dziewictwie*, przekł. P. Nehring, Kraków-Tyniec 2019.
- Błaza M., Kowalczyk D., *Traktat o sakramentach*, w: *Dogmatyka*, t. 5: *Traktat o człowieku. Traktat o sakramentach*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 215–549.
- Brzegowy T., *Księga Izajasza, rozdziały 40–66 (Deutero-Izajasz i Trito-Izajasz). Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2019.
- Chmielewski M., *Grzech*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 302–306.
- Chmielewski M., *Mistyka*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 536–542.
- Chmielewski M., *Rozwój duchowy*, I–III, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 763–766.
- Chmielewski M., Walewander E., *Benedyktyńska szkoła duchowości*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 74–77.
- Danielewicz Z., *Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, w: *Dogmatyka*, t. 6: *Traktat o stworzeniu. Traktat o rzeczywistości ostatecznej*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 287–550.
- Długosz A., Stypułkowska B., *Wprowadzenie do dydaktyki biblijnej*, Kraków 2000.
- Duchowość monastyczna dla człowieka żyjącego w świecie*, <https://cspb.pl/duchowosc-monastyczna-dla-czlowieka-zyjacego-w-swiecie/> (16.05.2023).
- Dziedzina J., *Dlaczego miliony chrześcijan poszczą i modlą się w intencji Izraela?* – https://www.gosc.pl/doc/8256869.Dlaczego-miliony-chrzescijan-poszcza-i-modla-sie-w-intencji?fbclid=IwARoqu77MiSCLvsb671gCgnDowaDoxqUTuYAOffHhHAhUfXWE9omYxj_97aQ (26.05.2023).
- Kaczor-Scheitler K., *Duchowe zaślubiny z Boskim Oblubieńcem na podstawie siedemnastowiecznych medytacji norbertańskich*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Literaria Polonica” 18 (2012) nr 4, s. 5–21.
- Katechizm Kościoła katolickiego*, Poznań 2002.
- Księga Izajasza II–III, 40–66. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz, ekskursy*, oprac. L. Stachowiak, Poznań 1996 (Pismo Święte Starego Testamentu, IX, 2).
- Kijas Z. J., *Traktat o Duchu Świętym i łasce*, w: *Dogmatyka*, t. 4: *Traktat o Trójcy Świętej. Traktat o Duchu Świętym i łasce*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2007, s. 323–656.
- Kodeks prawa kanonicznego*, Poznań 1983.
- Kołoduński A., *Realizacja rad ewangelicznych w „ordo virginum” w aspekcie kanonicznym* <http://www.konsekrowane.org/dziewice/konf.php> (18.06.2023).

- Konecki K., *Konsekracja dziewic w odnowie liturgicznej Soboru Watykańskiego II*, Włocławek 2021.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Ecclesiae sponsae imago. Instrukcja na temat „ordo virginum”*, Pelplin 2019.
- Kożuch M., *Z doświadczeń formatora: dlaczego i jak odchodzą dzisiaj księża i osoby konsekrowane?*, w: *Odejścia od kapłaństwa. Studium historyczno-psychologiczne*, red. K. Dyrek, Kraków 2010, s. 65–76.
- Kunzler M., *Liturgia Kościoła*, przekł. i oprac. L. Balter, Poznań 1999.
- Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego*, t. 1: *Okres Adwentu. Okres Narodzenia Pańskiego*, Poznań 1982.
- Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego*, t. 2: *Wielki Post. Okres Wielkanocny*, Poznań 1984.
- Majewski J., *Wprowadzenie do teologii dogmatycznej*, w: *Dogmatyka*, t. 1: *Wprowadzenie do teologii dogmatycznej. Traktat o Jezusie Chrystusie*, red. E. Adamiak, A. Czaja, J. Majewski, Warszawa 2005, s. 13–234.
- Okroj A., *Cechy i kompetencje formatorów osób żyjących w IFŻK*, <http://www.ifzk.episkopat.pl/> (16.05.2023).
- Olejnik S., *Teologia moralna życia osobistego*, Włocławek 1999.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tyńieckich (Biblia Tysiąclecia), wyd. 5, Poznań 2000.
- Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II*, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. *Obrzędy konsekracji dziewic*. Wydanie wzorcowe, Katowice 2001.
- Sakramentalia*, w: *Leksykon liturgii*, oprac. B. Nadolski, Poznań 2006, s. 1429–1434.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium*, 21.11.1964.
- Stearns R., Park M. R., Hayford J. W., *Strażnicy na murach. Praktyczna pomoc w modlitwie za Jerozolimę*, tłum. B. Olechnowicz, Gorzów Wielkopolski 2014.
- Stern D. H., *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, Warszawa 2004.
- Stuhlmüller C., *Deutero-Izajasz (Iz 40–55) i Trito-Izajasz (Iz 56–66)*, w: *Katolicki komentarz biblijny*, red. naukowa wydania oryginalnego R. E. Brown, J. A. Fitzmyer, R. E. Murphy, red. naukowa wydania polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 644–676.
- Stypułkowska B., *Biblijna formacja katechetów*, Częstochowa 2015.
- Stypułkowska B., *Biblijna katecheza o miłosierdziu skierowana do dziewic konsekrowanych. Przyczynek do formacji stałej*, w: *Oblicza miłosierdzia w Biblii*, red. J. Jaromin, Wrocław 2016, s. 97–122.

- Stypułkowska B., *Dziewictwo jako dar i zadanie dla dziewicy konsekrowanej*, „*Analecta Cracoviensia*” 55 (2023), s. 149–192.
- Stypułkowska B., *Ekumenizm duchowy dziewicy konsekrowanej wobec podziałów chrześcijan*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 50 (2023), s. 155–178.
- Stypułkowska B., *Formacja teologiczna w „ordo virginum”*, „*Analecta Cracoviensia*” 52 (2020), s. 89–129.
- Stypułkowska B., *Indywidualne formy życia konsekrowanego w kontekście Roku życia konsekrowanego*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 43 (2015), s. 117–145.
- Stypułkowska B., *Maryja – matka, siostra i nauczycielka dziewicy konsekrowanej*, „*Częstochowskie Studia Teologiczne*” 48 (2021), s. 99–125.
- Stypułkowska B., *Perspektywy dla dziewic konsekrowanych żyjących w świecie wynikające z duchowości monastycznej*, „*Analecta Cracoviensia*” 48 (2016), s. 195–222.
- Stypułkowska B., *Pustelnicy jako przedstawiciele indywidualnej formy życia konsekrowanego*, „*Analecta Cracoviensia*” 50 (2018), s. 125–160.
- Stypułkowska B., *Rady ewangeliczne w życiu dziewicy konsekrowanej*, „*Annales Canonici*” 14 (2018) II, s. 291–321.
- Stypułkowska B., *Rozeznawanie dziewicy konsekrowanej w kierownictwie duchowym*, „*Analecta Cracoviensia*” 53 (2021), s. 31–53.
- Stypułkowska B., *Teoretyczne i praktyczne założenia przygotowania katechetów do poprawnej interpretacji tekstów biblijnych z uwzględnieniem form samokształcenia kierowanego*, Kraków 1999.
- Sztafrowski E., *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. 4, Warszawa 1986.
- Urbański S., *Zaręczyny duchowe*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 933–934.
- Urbański S., *Zaślubiny mistyczne*, w: *Leksykon duchowości katolickiej*, red. M. Chmielewski, Lublin–Kraków 2002, s. 932–933.
- Vademecum. Rozeznanie powołania i formacja w „ordo virginum”*, red. A. M. Kolberg, Pelplin 2023.
- Wawrowska D., *Dziewictwo konsekrowane. Dawne powołanie na nowe czasy*, Włocławek 2015.
- Wojciechowski M., *Apokalipsa Świętego Jana. Objawienie, a nie tajemnica. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*, Częstochowa 2012.
- 24/7 prayer with worship, ihopkc.org (26.05.2023).